POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (ósma izba)

z dnia 16 listopada 2010 r.*

W sprawie C-76/10

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Krajský súd v Prešove (Słowacja) na podstawie postanowienia z dnia 19 stycznia 2010 r., który wpłynął do Trybunału w dniu 9 lutego 2010 r., w postępowaniu:

Pohotovosť s.r.o.

przeciwko

Ivecie Korčkovskiej,

* Język postępowania: słowacki.

TRYBUNAŁ (ósma izba),

w składzie: L. Bay Larsen, pełniący funkcję prezesa ósmej izby, C. Toader (sprawozdawca) i A. Prechal, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Jääskinen,
sekretarz: A. Calot Escobar,

Trybunał zamierza orzec postanowieniem z uzasadnieniem zgodnie z art. 104 § 3 akapit pierwszy regulaminu,

po wysłuchaniu rzecznika generalnego,

wydaje następujące

Postanowienie

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29) w związku z przepisami prawa Unii mającymi zastosowanie do umów kredytu konsumenckiego.

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu, jaki zaistniał pomiędzy spółką Pohotovosť s.r.o. (zwaną dalej „Pohotovosť") a I. Korčovską w przedmiocie wykonania orzeczenia sądu polubownego nakazującego tej ostatniej, w wykonaniu postanowień zawartych przez strony w umowie pożyczki na kwotę 20 000 SKK (663,88 EUR), zapłatę na rzecz spółki Pohotovosť kwoty 48 820 SKK (1 620,53 EUR) wraz z odsetkami za zwłokę i kosztami.

Ramy prawne

Uregulowania Unii

Dyrektywa 87/102/EWG

3 Motyw dwudziesty piąty dyrektywy Rady 87/102/EWG z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego (Dz.U. 1987, L 42, s. 48), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 98/7/WE z dnia 16 lutego 1998 r. (Dz.U. L 101, s. 17, zwanej dalej „dyrektywą 87/102"), brzmi następująco:

„jeżeli [choć] niniejsza dyrektywa przewiduje pewien stopień zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego oraz pewien poziom ochrony konsumenta, nie należy uniemożliwiać państwom członkowskim zachowania lub przyjęcia bardziej

rygorystycznych środków ochrony konsumenta, z należytym uwzględnieniem ich zobowiązań wynikających z traktatu".

4 Artykuł 1 dyrektywy 87/102 stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do umów o kredyt konsumencki.

2. Do celów niniejszej dyrektywy:

a) »konsument« oznacza osobę fizyczną, która w transakcjach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych z jej działalnością handlową lub zawodową;

b) »kredytodawca« oznacza osobę fizyczną lub prawną, która udziela kredytu w ramach wykonywanej działalności handlowej lub zawodowej albo grupę takich osób;

c) »umowa kredytu« oznacza umowę, w ramach której kredytodawca udziela lub przyrzeka udzielić konsumentowi kredytu w formie płatności odroczonej, pożyczki lub innej podobnej usługi finansowej.

[…]

d) »całkowity koszt kredytu konsumenckiego« oznacza wszystkie koszty łącznie z odsetkami i innymi opłatami, które konsument musi ponieść w związku z zaciągnięciem kredytu;

e) »roczna stopa oprocentowania« oznacza całkowity koszt kredytu, jaki poniesie konsument, wyrażony w postaci rocznego oprocentowania kwoty udzielonego kredytu i obliczonego zgodnie z art. 1a".

5 Artykuł 1a tej dyrektywy stanowi:

„1. a) Efektywna roczna stopa oprocentowania, która jest równoważna w stosunku rocznym, obecnej wartości wszystkich zobowiązań (pożyczki, spłaty i opłaty), przyszłych bądź obecnych, uzgodnionych między kredytodawcą i kredytobiorcą, jest obliczana zgodnie ze wzorem matematycznym określonym w załączniku II.

b) W załączniku III przedstawiono cztery przykłady ilustrujące metodę obliczeń.

2. Do celów obliczania efektywnej rocznej stopy oprocentowania jest ustalony »całkowity koszt kredytu konsumenckiego« określony w art. 1 ust. 2 lit. d), z wyjątkiem następujących opłat:

i) opłaty wnoszone przez konsumenta w przypadku niestosowania się do swoich zobowiązań ustalonych w umowie kredytowej;

[…]

iii) opłaty za dokonywanie przelewów oraz opłaty za prowadzenie konta przeznaczonego do odbioru płatności na rzecz spłaty kredytu, spłacania odsetek i innych opłat, z wyjątkiem przypadków, gdy konsument nie posiada wystarczająco dużo możliwości wyboru i gdy opłaty są nadzwyczaj wysokie; przepisu tego nie stosuje się w odniesieniu do opłat związanych z inkasowaniem takich spłat lub płatności, bez względu na to, czy dokonywane są gotówką czy w inny sposób;

[…]

4. a) Efektywna roczna stopa oprocentowania jest obliczana z chwilą zawierania umowy kredytowej, nie naruszając przepisów art. 3 dotyczącego reklam i ofert.

b) Obliczenia będą przeprowadzane przy założeniu, że umowa kredytowa będzie ważna przez uzgodniony okres czasu, a kredytodawca i konsument wypełnią swoje zobowiązania stosownie do jej warunków i w uzgodnionym terminie.

[…]

6. W przypadku umów kredytowych zawierających przepisy dopuszczające zmianę stopy procentowej, odsetek oraz kwoty lub poziomu innych opłat wliczonych w efektywną roczną stopę oprocentowania, ale niemożliwych do określenia w chwili obliczania stopy procentowej, efektywna roczna stopa oprocentowania będzie obliczana przy założeniu, że odsetki i inne opłaty pozostaną niezmienione i będą obowiązywać do końca umowy kredytowej".

6 Artykuł 4 dyrektywy 87/102 stanowi:

„1. Umowy kredytu zawierane są na piśmie. Konsument otrzymuje egzemplarz umowy.

2. Umowa w formie pisemnej zawiera:

a) określenie rocznej stopy oprocentowania;

b) określenie warunków, na jakich roczna stopa oprocentowania może zostać zmieniona;

c) zestawienie kwot, ilości i częstotliwości lub dat płatności, jakich konsument musi dokonać w celu spłacenia kredytu, jak również odsetek i innych należności; w miarę możliwości jest również wskazana całkowita suma tych spłat;

d) zestawienie pozycji kosztów, określonych w art. 1a ust. 2, z wyjątkiem kosztów związanych z niedotrzymaniem zobowiązań umownych, które nie były ujęte w efektywnej rocznej stopie oprocentowania, ale które muszą być zapłacone przez konsumenta w danych okolicznościach, razem z określeniem takich okoliczności. W przypadku gdy znana jest dokładna kwota takich pozycji, należy wskazać ich sumę; jeżeli nie, w miarę możliwości podana jest albo metoda obliczeń albo jak najbardziej przybliżona kalkulacja.

W przypadkach, w których niemożliwe jest określenie rocznej stopy oprocentowania, konsumentowi zostaje przekazana stosowna informacja zawarta w umowie w formie pisemnej. Informacja ta zawiera przynajmniej informacje przewidziane w art. 6 ust. 1 tiret drugie".

7 Artykuł 6 ust. 1 i 2 dyrektywy 87/102 stanowi:

„1. Bez względu na wyłączenie przewidziane w art. 2 ust. 1 lit. e) tam, gdzie jest umowa między instytucją kredytową lub instytucją finansową a konsumentem na udzielenie kredytu w formie zaliczki na rachunku bieżącym, innym niż rachunki karty kredytowej, konsument jest powiadamiany podczas lub przed zawarciem umowy:

— o limicie kredytu, jeśli taki istnieje,

— o rocznej stopie oprocentowania oraz opłatach stosowanych od chwili zawarcia umowy i warunkach, na jakich mogą one być zmienione,

— procedurze wypowiedzenia umowy.

Informacje te zostaną potwierdzone na piśmie.

2. Ponadto podczas trwania umowy konsument jest informowany o każdej zmianie dotyczącej rocznej stopy oprocentowania lub odnośnych opłatach, gdy taka zmiana nastąpi. Informacja ta może być przekazana w formie wyciągu z rachunku lub w innej formie przyjętej [uznanej] przez państwa członkowskie [za akceptowalną]".

8 Artykuł 14 tej dyrektywy stanowi:

„1. Państwa członkowskie zapewni[ą], aby umowy kredytu nie naruszały, ze szkodą dla konsumenta, przepisów prawa krajowego przyjętych w wykonaniu niniejszej dyrektywy lub z nią zgodnych.

2. Państwa członkowskie zapewnią ponadto, aby przepisy, które przyjęły w wykonaniu niniejszej dyrektywy, nie były omijane poprzez specjalny sposób formułowania umów, w szczególności poprzez metodę rozdzielania kwoty kredytu na kilka umów".

9 Artykuł 15 tej dyrektywy stanowi:

„Niniejsza dyrektywa nie stanowi przeszkody dla państw członkowskich w zachowaniu lub przyjęciu bardziej rygorystycznych przepisów w celu ochrony konsumentów, zgodnie z ich zobowiązaniami wynikającymi z traktatu".

Dyrektywa 2008/48/WE

10 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. L 133, s. 66) nakłada na kredytodawcę mający ogólny charakter obowiązek podania do wiadomości konsumenta, zarówno na etapie poprzedzającym zawarcie umowy, jak i w samej umowie pożyczki, pewnych danych, między innymi rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania (zwanej dalej „RRSO"). Załącznik I ustanawia zharmonizowaną metodę obliczania RRSO.

11 Zgodnie z art. 27 i 29 dyrektywy 2008/48 termin na jej transpozycję upłynął w dniu 12 maja 2010 r., kiedy to uchylono dyrektywę 87/102.

Dyrektywa 93/13

12 Artykuł 3 dyrektywy 93/13 stanowi:

„1. Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują[c] znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

2. Warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na

ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione konsumentowi w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

Fakt, że niektóre aspekty warunku lub jeden szczególny warunek były negocjowane indywidualnie, nie wyłącza stosowania niniejszego artykułu do pozostałej części umowy, jeżeli ogólna ocena umowy wskazuje na to, że została ona sporządzona w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej.

Jeśli sprzedawca lub dostawca [przedsiębiorca] twierdzi, że standardowe warunki umowne zostały wynegocjowane indywidualnie, ciężar dowodu w tym zakresie spoczywa na nim.

3. Załącznik zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe".

13 Artykuł 4 tej dyrektywy stanowi:

„1. Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w czasie wykonania umowy, do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

2. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem".

14 Artykuł 5 tej dyrektywy brzmi następująco:

„W przypadku umów, w których wszystkie lub niektóre z przedstawianych konsumentowi warunków wyrażone są na piśmie, warunki te muszą zawsze być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. Wszelkie wątpliwości co do treści warunku należy interpretować na korzyść konsumenta. Powyższa zasada interpretacji nie ma zastosowania w kontekście procedury ustanowionej w art. 7 ust. 2".

15 Zgodnie z art. 6 ust. 1 tej samej dyrektywy „państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców [przedsiębiorcę] z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków".

16 Artykuł 7 dyrektywy 93/13 stanowi:

„1. Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu [zaprzestanie] stosowaniu[a] nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców [przedsiębiorcę] z konsumentami.

2. Środki określone w ust. 1 obejmują postanowienia, według których osoby i organizacje mające uzasadniony interes na mocy prawa krajowego, związany z ochroną konsumentów, będą mogły wszcząć postępowanie zgodnie z właściwym prawem krajowym przed sądami lub przed organami administracyjnymi mającymi odpowiednie kwalifikacje do decydowania, czy warunki umowy sporządzone do celów ogólnego wykorzystania są nieuczciwe; co umożliwi powyższym osobom i organizacjom pod-

jęcie [te sądy i organy mają również odpowiednie kwalifikacje do podjęcie] stosownych i skutecznych środków w celu [zaprzestanie] stosowaniu[a] takich warunków.

3. W poszanowaniu przepisów prawa krajowego prawne środki zabezpieczające określone w ust. 2 można skierować oddzielnie lub łącznie przeciwko kilku sprzedawcom lub dostawcom [przedsiębiorcom] z tego samego sektora gospodarki lub przeciwko ich stowarzyszeniom, które stosują lub zalecają stosowanie tych samych lub podobnych ogólnych warunków umowy".

17 Zgodnie z brzmieniem art. 8 dyrektywy 93/13 „[w] celu zapewnienia wyższego stopnia ochrony konsumenta państwa członkowskie mogą przyjąć lub utrzymać bardziej rygorystyczne przepisy prawne zgodne z traktatem w dziedzinie objętej niniejszą dyrektywą".

18 Punkt 1 lit. e) załącznika do tej dyrektywy, dotyczący warunków umownych wskazanych w jej art. 3 ust. 3, wymienia między innymi „warunki, których skutkiem lub celem jest: [...] e) nałożenie na konsumenta obowiązku wniesienia rażąco wysokiego odszkodowania w razie niewykonania przez niego zobowiązań".

Uregulowania słowackie

19 Paragraf 52 kodeksu cywilnego stanowi:

„1) Przez »umowę konsumencką« należy rozumieć umowę zawartą między przedsiębiorcą a konsumentem, niezależnie od jej formy prawnej.

2) Postanowienia umowy zawartej z konsumentem, a także wszelkie przepisy dotyczące stosunku prawnego, którego stroną jest konsument, stosowane są zawsze w sposób korzystny dla konsumenta będącego stroną umowy. Wszystkie warunki lub ustalenia umowne, które ze względu na treść lub cel zmierzają do obejścia tego przepisu, są pozbawione mocy prawnej.

[...]

4) Za »konsumenta« uważa się osobę, która zawiera czy wykonuje umowę konsumencką w celu niezwiązanym z jej działalnością handlową czy też innego rodzaju działalnością gospodarczą".

20 Paragraf 53 tego kodeksu brzmi:

„1) Umowa konsumencka nie może zawierać postanowień skutkujących, na niekorzyść konsumenta, nierównomiernym rozłożeniem pomiędzy jej strony wynikających z niej praw i obowiązków (nieuczciwe warunki). Nie są uważane za nieuczciwe warunki umowne dotyczące głównego przedmiotu i ceny świadczenia, jeśli są one wyrażone w sposób dokładny, jasny i zrozumiały lub jeśli te nieuczciwe warunki były negocjowane indywidualnie.

[…]

4) Sú uważane za nieuczciwe warunki zawarte w umowie konsumenckiej postanowienia, które:

[…]

e) pod rygorem kary nakazują konsumentowi, który nie wywiązał się ze swych zobowiązań, zapłatę nieproporcjonalnie wysokiego odszkodowania,

[…]

5) Zawarte w umowie konsumenckiej nieuczciwe warunki są pozbawione mocy prawnej".

21 Artykuł 4 ustawy nr 258/2001 w sprawie kredytu konsumenckiego w wersji obowiązującej w odniesieniu do stanu faktycznego sporu zawisłego przed sądem krajowym stanowi:

„Umowa kredytu konsumenckiego

1) Umowa kredytu konsumenckiego jest zawierana na piśmie pod rygorem nieważności, a konsument otrzymuje jej egzemplarz.

2) Poza postanowieniami o charakterze ogólnym umowa kredytu konsumenckiego zawiera:

[…]

j) roczną efektywną stopę oprocentowania oraz łączną kwotę ponoszonych przez konsumenta kosztów związanych z kredytem, obliczonych na podstawie danych aktualnych w momencie zawierania umowy,

[...]

Jeśli umowa kredytu konsumenckiego nie zawiera elementów, o których mowa w ust. 2 lit. j), kredyt uważa się za bezpłatny".

22 Artykuł 45 ustawy nr 244/2002 w sprawie arbitrażu w wersji obowiązującej w odniesieniu do stanu faktycznego sporu zawisłego przed sądem krajowym stanowi:

„1) Na wniosek strony, przeciwko której wszczęto postępowanie egzekucyjne w oparciu o orzeczenie sądu polubownego, sąd właściwy do wykonania orzeczenia lub właściwy w postępowaniu egzekucyjnym toczącym się na podstawie przepisów szczególnych może zawiesić wykonanie orzeczenia lub postępowanie egzekucyjne

[...]

c) w przypadku gdy orzeczenie sądu polubownego zobowiązuje jedną ze stron postępowania arbitrażowego do świadczenia, które jest obiektywnie niemożliwe, niezgodne z prawem lub sprzeczne z dobrymi obyczajami.

2) Sąd właściwy do wykonania orzeczenia lub właściwy w postępowaniu egzekucyjnym zawiesza wykonanie orzeczenia arbitrażowego lub zawiesza postępowanie egzekucyjne, także z urzędu, po stwierdzeniu uchybień wskazanych w ust. 1 lit. b) i c) postępowania arbitrażowego".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

23 Iveta Korčovská, osoba niepełnosprawna fizycznie, której jedynym źródłem dochodu jest wynosząca 370 EUR renta inwalidzka, zawarła w dniu 26 lutego 2008 r. ze spółką Pohotovosť umowę kredytu na następujących warunkach ogólnych. Pożyczona przez nią suma wynosiła 20 000 SKK (663,88 EUR), podczas gdy związane z nią koszty zostały określone na kwotę 19 120 SKK (634,67 EUR). Iveta Korčovská była zobowiązana do spłaty kwoty głównej i kosztów w ciągu jednego roku, w ratach wynoszących 3 260 SKK (108,21 EUR) miesięcznie. W opinii sądu odsyłającego RRSO tego kredytu wynosiła zatem 95,6%, lecz nie została ona określona ani w warunkach ogólnych przyznawanych przez spółkę Pohotovosť kredytów, ani w zawartej umowie pożyczki.

24 Zgodnie z art. 4 tych warunków ogólnych, cała kwota kredytu staje się natychmiast wymagalna, jeśli dłużnik zalega, choćby częściowo, z dwiema kolejnymi ratami miesięcznymi. Ponadto w takim przypadku art. 6 tych warunków ogólnych przewiduje zapłatę dziennej kary w wysokości 0,25% całej należnej kwoty, począwszy od dnia wymagalności długu do dnia jego całkowitego uiszczenia. Stawka takiej kary wynosi zatem 91,25% rocznie. Sąd odsyłający podnosi zaś w tym względzie, że zgodnie z prawem słowackim przewidziane w sprawach cywilnych kary w postaci karnych odsetek nie mogą przekraczać powiększonych o 8% stóp referencyjnych Europejskiego Banku Centralnego wynoszących obecnie 1%, a zatem łącznie 9% rocznie.

25 Artykuł 17 tych samych warunków ogólnych stanowi, że spory powstałe w związku z umową kredytu są rozstrzygane bądź przez znajdujący się w Bratysławie Stály rozhodcovský súd (stały sąd polubowny), bądź przez właściwy sąd krajowy wybrany przez powoda. Ponadto zgodnie z art. 19 tych warunków, wszystkie stosunki prawne podlegają przepisom kodeksu handlowego, a nie kodeksu cywilnego. Sąd krajowy dodaje, że rozpatrywana umowa obejmowała także pełnomocnictwo do reprezentowania I. Korčovskiej przez adwokata.

26 Ponieważ I. Korčovská nie uiściła dwóch kolejnych rat miesięcznych, spółka Pohotovosť zwróciła się w dniu 9 października 2008 r. do ww. stałego sądu polubownego, który wydał w dniu 3 listopada 2008 r. rozstrzygnięcie zasądzające od zainteresowanej zapłatę na rzecz tej spółki kwoty 48 820 SKK (1 620,53 EUR), odsetek za zwłokę w kwocie 39 120 SKK (1 298,55 EUR), a także kosztów wynoszących 9928 SKK (329,55 EUR). Rozstrzygnięcie to nabrało powagi rzeczy osądzonej w dniu 15 grudnia 2008 r. i stało się wykonalne w dniu 18 grudnia 2008 r.

27 Na podstawie tego orzeczenia komornik sądowy zwrócił się do Okresnego súdu Stará Ľubovňa (sądu rejonowego w Starej Ľubovňi) o zezwolenie na przeprowadzenie egzekucji kwoty 3 467 EUR. Postanowieniem z dnia 31 lipca 2009 r. sąd ten zawiesił postępowanie egzekucyjne, powołując się na względy natury moralnej w zakresie dotyczącym kosztów przedstawiciela reprezentującego stronę powodową w postępowaniu egzekucyjnym, które to koszty przekraczały kwotę 94,61 EUR, a także w zakresie dotyczącym odsetek za zwłokę wynoszących dziennie 0,25% od kwoty 1 298,52 EUR, naliczanych począwszy od dnia 21 lipca 2008 r. do dnia wygaśnięcia długu.

28 Spółka Pohotovosť zaskarżyła w dniu 26 sierpnia 2009 r. to postanowienie przed Krajským súdem v Prešove (sądem okręgowym w Prešovie). Sąd ten wyraził zgodę na to, aby wspierająca I. Korčovską Asociácia spotrebiteľských subjektov Slovenska (słowacka federacja konsumentów, zwana dalej „Asociácią") przedstawiła mu pismo,

w którym w szczególności informowała ten sąd o znacznej liczbie postępowań egzekucyjnych zapoczątkowanych na Słowacji przez spółkę Pohotovosť. Ze względu zaś na to, że Asociácia jest zdania, iż ogólne warunki kredytów udzielanych przez tę spółkę zawierają nieuczciwe warunki i stanowią nieuczciwe praktyki handlowe, sugeruje ona sądowi odsyłającemu skierowanie do Trybunału postanowienia odsyłającego na podstawie art. 267 TFUE.

29 Uznając ponadto, że skarga wniesiona przez Asociácię wskazuje na okoliczności faktyczne, które powinny zostać zbadane z urzędu, Krajský súd v Prešove zawiesił postępowanie i skierował do Trybunału następujące pytania prejudycjalne:

„1) a) Czy dane o całkowitych kosztach konsumenta ujęte w punktach procentowych ([RRSO]) są na tyle istotne, że w przypadku ich braku w umowie koszt kredytu konsumenckiego nie może zostać uznany za przejrzysty, wystarczająco jasny i zrozumiały?

b) Czy ochrona konsumentów przewidziana w dyrektywie Rady 93/13/EWG […] jest tego rodzaju, że zawarty w konsumenckich umowach kredytowych warunek dotyczący tych kosztów może zostać uznany za nieuczciwy ze względu na niewystarczającą przejrzystość i zrozumiałość, jeśli umowa nie zawiera informacji na temat całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego ujętego w punktach procentowych, a cena [kredytu] wyrażona jest wyłącznie jako kwota pieniężna składająca się z wielu opłat dodatkowych wymienionych częściowo w umowie, a częściowo w ogólnych warunkach do umowy?

2) a) Czy wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG […] należy dokonywać w ten sposób, że sąd krajowy, rozpatrujący wniosek o przeprowadzenie egzekucji na podstawie prawomocnego orzeczenia arbitrażowego wydanego bez udziału konsumenta i posiadający niezbędne informacje o stanie prawnym i faktycznym,

powinien z urzędu uwzględnić nieproporcjonalny charakter kary przewidzianej w umowie kredytowej zawartej przez kredytodawcę z konsumentem, jeżeli zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi taka ocena może być dokonana w podobnych postępowaniach na mocy prawa krajowego?

b) Jeżeli kara za naruszenie zobowiązań przez konsumenta jest nieproporcjonalna, czy do sądu krajowego należy wyciągnięcie wszystkich konsekwencji wynikających na mocy prawa krajowego z tej okoliczności, tak by konsument nie był zobowiązany do poniesienia tej kary?

c) Czy kara w wysokości 0,25% dziennie, tj. 91,25% rocznie, może zostać uznana za nieuczciwy warunek z tego powodu, że jest nieproporcjonalna?

3) Czy ramy prawne ochrony konsumentów w odniesieniu do stosowania prawodawstwa Unii (dyrektywa Rady 93/13[…], dyrektywa 2008/48[…] oraz uchylająca dyrektywę […] 87/102[…]) w dziedzinie umów o kredyt konsumencki są tego rodzaju, że w przypadku gdy na podstawie umowy dochodzi do obejścia przepisów ustanowionych w celu ochrony konsumentów w zakresie kredytu konsumenckiego oraz jeżeli na podstawie takiej umowy złożony został wniosek o wykonanie orzeczenia arbitrażowego, sąd zawiesza postępowanie egzekucyjne lub zarządza egzekucję na koszt wierzyciela tylko do wysokości kwoty niespłaconego kredytu, o ile na mocy przepisów krajowych możliwe jest dokonanie takiej oceny orzeczenia arbitrażowego, a sąd krajowy posiada niezbędne informacje na temat stanu faktycznego i prawnego?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

30 Na mocy art. 104 § 3 akapit pierwszy regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odpowiedź na pytanie zadane w trybie prejudycjalnym może zostać w sposób jednoznaczny wyprowadzona z istniejącego orzecznictwa, Trybunał może, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, w każdej chwili orzec postanowieniem z uzasadnieniem.

31 Trybunał uznał, że sytuacja taka zachodzi w niniejszym przypadku.

W przedmiocie dopuszczalności

32 Pohotovosť podnosi w swych uwagach pisemnych, po pierwsze, że odpowiedzi na niektóre pytania prejudycjalne mogą być udzielone w postaci postanowienia wydanego na podstawie art. 104 § 3 regulaminu postępowania przed Trybunałem. Po drugie spółka ta twierdzi w szczególności, że pytania pierwsze i trzecie nie dotyczą wykładni prawa Unii oraz że, ogólnie rzecz biorąc, przed skierowaniem do Trybunału wniosku w trybie art. 267 UE sąd odsyłający nie wywiązał się z ciążącego na nim obowiązku rozstrzygnięcia kwestii związanych z prawem krajowym.

33 W tym względzie przypomnieć należy, że nawet jeżeli może być korzystne – w zależności od sytuacji – by problemy ze stosowaniem samego prawa krajowego były rozwiązane w momencie wystąpienia z wnioskiem Trybunału, sądy krajowe mają jak najszersze możliwości, jeśli chodzi o wystąpienie do Trybunału, gdy uznają, że w zawisłej przed nimi sprawie pojawiły się pytania związane z wykładnią lub oceną przepisów prawa Unii, wymagające rozstrzygnięcia z ich strony (wyrok Trybunału z dnia

22 czerwca 2010 r. w sprawach połączonych C-188/10 i C-189/10 Melki i Abdeli, Zb.Orz. s. I-5667, pkt 41 i przytoczone tam orzecznictwo).

34 W odniesieniu do pytań prejudycjalnych zadanych przez sąd odsyłający stwierdzić należy, że dotyczą one wykładni prawa Unii.

35 Dlatego należy udzielić odpowiedzi na zadane przez Krajský súd v Prešove pytania.

W przedmiocie pytania drugiego lit. a)

36 Zadając swe pytanie drugie lit. a), które należy zbadać w pierwszej kolejności, sąd odsyłający podnosi kwestię, czy w zastosowaniu dyrektywy 93/13 sąd krajowy, rozpatrujący wniosek o przeprowadzenie egzekucji na podstawie mającego powagę rzeczy osądzonej orzeczenia wydanego przez sąd polubowny zaocznie bez udziału konsumenta i posiadający konieczne w tym względzie informacje o stanie prawnym i faktycznym, powinien, także z urzędu, uwzględnić nieproporcjonalny charakter kary przewidzianej w umowie kredytu zawartej przez kredytodawcę z konsumentem i zastosowanej w tym orzeczeniu, jeżeli zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi taka ocena może być przezeń dokonana w podobnych postępowaniach prowadzonych na podstawie prawa krajowego.

37 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem ustanowiony przez dyrektywę 93/13 system ochrony opiera się na założeniu, że konsument jest stroną słabszą niż przedsiębiorca zarówno pod względem możliwości negocjacyjnych, jak i ze względu na stopień poinformowania, i związku z tym godzi on się na warunki umowy zredagowane wcześniej

przez przedsiębiorcę, nie mając wpływu na ich treść (wyroki: z dnia 27 czerwca 2000 r. w sprawach połączonych od C-240/98 do C-244/98 Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, Rec. s. I-4941, pkt 25; z dnia 26 października 2006 r. w sprawie C-168/05 Mostaza Claro, Zb.Orz. s. I-10421, pkt 25).

38 Biorąc pod uwagę fakt, że konsument jest stroną słabszą, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stanowi, iż nieuczciwe warunki umowne nie są wiążące dla konsumentów. Jak zaś wynika z orzecznictwa, jest to przepis bezwzględnie obowiązujący, który zmierza do zastąpienia formalnej równowagi praw i obowiązków stron ustanowionej w umowie równowagą rzeczywistą, która przywraca równość tych stron (ww. wyrok w sprawie Mostaza Claro, pkt 36; wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie C-243/08 Pannon GSM, Zb.Orz. s. I-4713, pkt 25).

39 W celu zapewnienia zamierzonej przez dyrektywę 93/13 ochrony Trybunał podkreślał również wielokrotnie, że ta nierówność między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać zrównoważona jedynie poprzez pozytywną interwencję podmiotu niebędącego stroną umowy (ww. wyrok w sprawach połączonych Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, pkt 27; wyrok z dnia 6 października 2009 r. w sprawie C-40/08 Asturcom Telecomunicaciones, Zb.Orz. s. I-9579, pkt 31).

40 To w świetle tych zasad Trybunał orzekł więc, że sąd krajowy zobowiązany jest do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowne mają nieuczciwy charakter (ww. wyrok w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 32).

41 Możliwość zbadania przez sąd z urzędu, czy dane postanowienie umowne jest nieuczciwe, stanowi środek pozwalający na osiągnięcie celu wskazanego w art. 6 dyrektywy 93/13, polegającego na zapobieżeniu sytuacjom, w których indywidualny konsument byłby związany nieuczciwymi warunkami umowy, a jednocześnie przyczynia się do osiągnięcia celu wymienionego w art. 7 tej dyrektywy, jako że badanie takie może stanowić czynnik odstraszający, powodujący zaprzestanie stosowania przez przedsiębiorców w umowach zawieranych z konsumentami nieuczciwych warunków

(wyrok z dnia 21 listopada 2002 r. w sprawie C-473/00 Cofidis, Rec. s. I-10875, pkt 32; ww. wyrok w sprawie Mostaza Claro, pkt 27).

42 Przyznanie sądowi takich kompetencji zostało uznane za niezbędne dla zapewnienia konsumentowi skutecznej ochrony, w szczególności z uwagi na okoliczność, że istnieje realne niebezpieczeństwo, iż nie jest on świadom swoich praw lub napotyka trudności w ich egzekwowaniu (ww. wyroki: w sprawie Cofidis, pkt 33; w sprawie Mostaza Claro, pkt 28).

43 Ochrona przyznana konsumentom w dyrektywie rozciąga się zatem na sytuacje, w których konsument, który zawarł z przedsiębiorcą umowę zawierającą nieuczciwe postanowienie, nie podnosi zarzutu nieuczciwości tego postanowienia czy to z tego powodu, że nie jest on świadom swych praw, czy też ze względu na wysokie koszty postępowania przed sądem (ww. wyrok w sprawie Cofidis, pkt 34).

44 Taka ochrona jest szczególnie uzasadniona w sytuacji, gdy – jak wydaje się twierdzić w swym wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający – badana przez sąd umowa kredytu obejmuje udzielone wybranemu przez wierzyciela adwokatowi pełnomocnictwo do reprezentowania dłużnika, który to dłużnik może być reprezentowany przez innego adwokata tylko wtedy, gdy uiści karę umowną w wysokości 15% kwoty kredytu.

45 Nie ulega wątpliwości, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału prawo Unii nie zobowiązuje sądu krajowego do odstąpienia od stosowania krajowych przepisów proceduralnych nadających powagę rzeczy osądzonej danemu orzeczeniu takiemu jak orzeczenie sądu polubownego, nawet jeśli umożliwiłoby to usunięcie naruszenia przepisu

prawa Unii, bez względu na jego charakter, które wynika z tego orzeczenia (ww. wyrok w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 37).

46 Trybunał miał już bowiem w tym względzie sposobność wskazać, że dla zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe, które stały się prawomocne po wyczerpaniu przysługujących środków odwoławczych lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niepodważalne (ww. wyrok w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 36 i przytoczone tam orzecznictwo).

47 W braku zatem uregulowań Unii w tym zakresie tryb wykonania zasady powagi rzeczy osądzonej należy do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej. Tryb ten nie może być jednak mniej korzystny od trybu dotyczącego podobnych sytuacji w prawie krajowym (zasada równoważności) ani czynić wykonywania uprawnień przyznanych przez prawo wspólnotowe nadmiernie utrudnionym lub praktycznie niemożliwym (zasada skuteczności) (ww. wyrok w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 38 i przytoczone tam orzecznictwo).

48 Jeśli chodzi o zasadę równoważności, wymaga ona, by warunki ustanowione przez prawo krajowe w celu podniesienia z urzędu przepisu prawa Unii nie były mniej korzystne niż warunki stosowania z urzędu uregulowań prawa krajowego posiadających tę samą rangę (ww. wyrok w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo).

49 W tym względzie należy zaś wskazać, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 jest przepisem bezwzględnie obowiązującym. Należy ponadto zwrócić uwagę, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału ta dyrektywa jako całość stanowi środek niezbędny do osiągnięcia zadań powierzonych Unii Europejskiej, a w szczególności podniesienia poziomu

i jakości życia na całym jej obszarze (ww. wyroki: w sprawie Mostaza Claro, pkt 37; w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 51).

50 Tak więc z uwagi na charakter i wagę interesu publicznego leżącego u podstaw ochrony udzielanej przez dyrektywę 93/13 konsumentom należy stwierdzić, że art. 6 tej dyrektywy należy uznać za równoważny krajowym przepisom posiadającym w ramach krajowego porządku prawnego rangę bezwzględnych przesłanek procesowych (ww. wyrok w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 52).

51 Wynika z tego w szczególności, że jeżeli sąd krajowy rozpatrujący wniosek o wszczęcie egzekucji orzeczenia sądu polubownego powinien zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi dokonać z urzędu oceny sprzeczności zapisu na sąd polubowny z krajowymi bezwzględnymi przesłankami procesowymi, jest on również zobowiązany do dokonania z urzędu oceny nieuczciwego charakteru tego zapisu pod kątem art. 6 tej dyrektywy, jeżeli dysponuje on niezbędnymi w tym celu informacjami na temat okoliczności prawnych i faktycznych (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie Pannon GSM, pkt 32; w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 53).

52 W sprawie zawisłej przed sądem krajowym wydaje się, że zgodnie z informacjami dostarczonymi przez sąd odsyłający przepisy krajowe regulujące postępowanie polubowne nakładają na sędziego obowiązek zawieszenia przewidzianej w wydanym przez sąd polubowny orzeczeniu egzekucji danego świadczenia, jeżeli takie świadczenie jest niezgodne z prawem lub dobrymi obyczajami. Sąd ten stoi ponadto na stanowisku, że jakikolwiek nieuczciwy warunek znajdujący się w umowie zawartej z konsumentem jest w rozumieniu prawa krajowego sprzeczny z dobrymi obyczajami, jeżeli wbrew wymogom dobrej wiary powoduje nierównomierne rozłożenie pomiędzy przedsiębiorcę a konsumenta wynikających z tej umowy praw i obowiązków, ze szkodą dla konsumenta.

53 Dlatego tak samo jak w kontekście sporu zakończonego wydaniem ww. wyroku w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, w sytuacji takiej jak ta rozpatrywana przez sąd krajowy, gdzie sąd, do którego wpłynął wniosek o egzekucję orzeczenia sądu polubownego, może zawiesić, nawet z urzędu, stosowanie tego orzeczenia sądu polubownego, jeśli to ostatnie zasądza wykonanie przez zainteresowaną stronę świadczenia, które jest materialnie niemożliwe, sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, sąd ten jest zobowiązany, jeśli posiada niezbędne informacje o stanie prawnym i faktycznym, do uwzględnienia z urzędu nieuczciwego charakteru kary przewidzianej w umowie kredytu zawartej przez kredytodawcę z konsumentem.

54 Na pytanie drugie lit. a) należy zatem udzielić odpowiedzi, że dyrektywa 93/13 nakazuje sądowi krajowemu, rozpatrującemu wniosek o przeprowadzenie egzekucji na podstawie mającego powagę rzeczy osądzonej orzeczenia wydanego przez sąd polubowny zaocznie bez udziału konsumenta, uwzględnienie, także z urzędu, nieuczciwego charakteru kary przewidzianej w umowie kredytu zawartej przez kredytodawcę z konsumentem i zastosowanej w tym orzeczeniu, jeżeli ten sąd krajowy posiada konieczne w tym względzie informacje o stanie prawnym i faktycznym oraz jeżeli zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi taka ocena może być przezeń dokonana w podobnych postępowaniach prowadzonych na podstawie prawa krajowego.

W przedmiocie pytania drugiego lit. b) i c)

55 W swym pytaniu drugim lit. b) i c) sąd odsyłający podnosi po pierwsze kwestię, czy zawarty w umowie kredytu warunek, zgodnie z którym w przypadku braku spłaty długu przez konsumenta ten ostatni jest zobowiązany do zapłaty dziennej kary wynoszącej 0,25% kwoty kredytu, czyli 91,25% tej kwoty rocznie, może zostać uznany za nieuczciwy w rozumieniu art. 3 i 4 dyrektywy 93/13 ze względu na jego nieproporcjonalny charakter oraz, po drugie, czy w przypadku udzielenia na pierwszą część pytania

odpowiedzi potwierdzającej do sądu krajowego, który stwierdził ten nieproporcjonalny charakter warunku, należy zwolnienie konsumenta z takiego zobowiązania.

56 W tym względzie stwierdzić należy, że art. 3 dyrektywy 93/13, powołując się na pojęcia dobrej wiary oraz znaczącej nierównowagi wynikających z umowy praw i obowiązków stron, definiuje czynniki, które nadają nienegocjowanemu indywidualnie warunkowi umownemu nieuczciwy charakter, jedynie w sposób abstrakcyjny (zob. podobnie wyroki z dnia 7 maja 2002 r. w sprawie C-478/99 Komisja przeciwko Szwecji, Rec. s. I-4147, pkt 17, a także z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie C-237/02 Freiburger Kommunalbauten, Rec. s. I-3403, pkt 19).

57 Artykuł 3 ust. 2 tej dyrektywy stanowi jednak, że warunki umowy zawsze zostaną uznane za niewynegocjowane indywidualnie, jeżeli zostały sporządzone wcześniej i konsument nie miał w związku z tym wpływu na ich treść, zwłaszcza jeśli zostały przedstawione mu w formie uprzednio sformułowanej umowy standardowej, co wydaje się mieć miejsce w sprawie rozpatrywanej przez sąd krajowy.

58 Załącznik, do którego odsyła art. 3 ust. 3 dyrektywy 93/13, zawiera przykładowy i niewyczerpujący wykaz warunków, które mogą być uznane za nieuczciwe, do których zaliczają się wskazane w pkt 1 lit. e) tego załącznika warunki, „których skutkiem lub celem jest [...] nałożenie na konsumenta obowiązku wniesienia rażąco wysokiego odszkodowania w razie niewykonania przez niego zobowiązań".

59 W odniesieniu do kwestii tego, czy dany warunek umowny posiada nieuczciwy charakter, art. 4 dyrektywy 93/13 udziela wskazówki, że należy ją rozstrzygnąć, uwzględniając rodzaj towarów lub usług będących przedmiotem umowy oraz wszelkie okoliczności towarzyszące jej zawarciu. Podnieść trzeba, że w tym kontekście należy

ponadto rozważyć skutki, które dany warunek umowny może wywoływać w ramach prawa znajdującego zastosowanie do tej umowy, co wymaga zbadania krajowego porządku prawnego (ww. wyrok w sprawie Freiburger Kommunalbauten, pkt 21).

60 Wynika z tego, że w ramach wykonywania kompetencji do dokonywania wykładni prawa Unii, przekazanej mu przez art. 267 TFUE, Trybunał może dokonać wykładni ogólnych kryteriów użytych przez prawodawcę Unii celem zdefiniowania pojęcia nieuczciwych warunków umowy. Nie może on jednak wydać rozstrzygnięcia w kwestii zastosowania ich do konkretnego postanowienia umownego, które należy zbadać w świetle okoliczności danej sprawy, ponieważ to do sądu krajowego należy ustalenie, czy dany warunek umowny, taki jak ten rozpatrywany przez sąd krajowy w niniejszej sprawie, przewidujący, zgodnie z ustaleniami dokonanymi przez sąd odsyłający, nieproporcjonalnie wysokie odszkodowanie, należy uznać za nieuczciwy, uwzględniając wszelkie okoliczności towarzyszące zawarciu tej umowy (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Freiburger Kommunalbauten, pkt 22, 25).

61 Jeśli sąd ten zatem dojdzie do wniosku, że rozpatrywany przezeń warunek umowny jest nieuczciwy w rozumieniu dyrektywy 93/13, przypomnieć należy, iż zgodnie z art. 6 ust. 1 tej dyrektywy taki warunek nie jest wiążący dla konsumenta na zasadach przewidzianych w przepisach prawa krajowego, a także iż zgodnie z tym samym przepisem sąd ten powinien dokonać oceny tego, czy umowa taka może nadal obowiązywać po wyłączeniu z niej tego ewentualnego nieuczciwego warunku.

62 W takiej sytuacji to do sądu krajowego należy zatem wyciągnięcie wszelkich wynikających z tego zgodnie z prawem krajowym konsekwencji w celu zapewnienia, by warunek ten nie był wiążący dla konsumenta (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Asturcom Telecomunicaciones, pkt 59).

63 Uwzględniając powyższe, na pytanie drugie lit. b) i c) należy udzielić odpowiedzi, że to do danego sądu krajowego należy ustalenie, czy zawarty w umowie kredytu warunek taki jak ten rozpatrywany przezeń i przewidujący, zgodnie z ustaleniami dokonanymi przez ten sąd, nałożenie na konsumenta nieproporcjonalnie wysokiej kary, należy, uwzględniając wszelkie okoliczności towarzyszące zawarciu tej umowy, uznać za nieuczciwy w rozumieniu art. 3 i 4 dyrektywy 93/13. Jeśli ma to miejsce, do tego sądu należy wyciągnięcie wszelkich wynikających z tego zgodnie z prawem krajowym konsekwencji w celu zapewnienia, by warunek ten nie był wiążący dla konsumenta.

W przedmiocie pytania pierwszego

64 W swym pierwszym pytaniu sąd odsyłający podnosi w istocie kwestię, czy przewidziane w art. 4 ust. 2 lit. a) dyrektywy 87/102 zawarcie w umowie kredytu konsumenckiego RRSO stanowi zawarcie danej istotnej dla tego rodzaju umowy i w związku z tym czy brak takiej danej pozwala na stwierdzenie, w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, że warunki tej umowy nie zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem, efektem czego warunek dotyczący kosztu tego kredytu może stać się przedmiotem dokonywanej przez ten sąd oceny jego ewentualnie nieuczciwego charakteru w rozumieniu art. 3 tej ostatniej dyrektywy.

65 Na wstępie należy przypomnieć, że biorąc pod uwagę datę zawarcia rozpatrywanej przez sąd krajowy umowy pożyczki, a także wyjaśnienia przedstawione w pkt 11 niniejszego postanowienia, odpowiedzi na niniejsze pytanie prejudycjalne udzielić należy na podstawie dyrektywy 87/102, a nie dyrektywy 2008/48.

66 W tym względzie Trybunał już rozstrzygnął, że cel realizowany przez dyrektywę 87/102 polega na zagwarantowaniu przestrzegania minimalnego standardu ochrony konsumentów w dziedzinie kredytu konsumenckiego (wyroki: z dnia 4 października 2007 r. w sprawie C-429/05 Rampion i Godard, Zb.Orz. s. I-8017, pkt 47; z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie C-509/07 Scarpelli, Zb.Orz. s. I-3311, pkt 25). Dyrektywa ta, która, jak wynika z jej art. 15 oraz motywu dwudziestego piątego, nie stanowi przeszkody dla państw członkowskich w zachowaniu lub przyjęciu bardziej rygorystycznych przepisów w celu ochrony konsumentów, ustanawia bowiem jedynie minimum harmonizacji przepisów krajowych dotyczących kredytu konsumenckiego (ww. wyrok w sprawie Rampion i Godard, pkt 18).

67 Trybunał również wielokrotnie stwierdzał, że, jak wynika z motywów tej dyrektywy 87/102, jej przyjęciu przyświecał dwojaki cel: po pierwsze zapewnienie ustanowienia wspólnego rynku w zakresie kredytu konsumenckiego (motywy trzeci do piątego), a po drugie zapewnienie ochrony konsumentów zaciągających takie kredyty (motywy szósty, siódmy i dziewiąty) (wyroki: z dnia 23 marca 2000 r. w sprawie C-208/98 Berliner Kindl Brauerei, Rec. s. I-1741, pkt 20; z dnia 4 marca 2004 r. w sprawie C-264/02 Cofinoga, Rec. s. I-2157, pkt 25).

68 To właśnie w tym kontekście ochrony konsumenta przed niesprawiedliwymi warunkami udzielenia kredytu oraz w celu umożliwienia mu zapoznania się w pełni z warunkami przyszłego wykonania zawartej umowy art. 4 dyrektywy 87/102 ustanawia wymóg przedstawienia przez pożyczkodawcę w momencie zawierania umowy wszystkich okoliczności, które mogą mieć wpływ na zakres tego zobowiązania (ww. wyrok w sprawie Berliner Kindl Brauerei, pkt 21).

69 Artykuł 4 ust. 1, 2 dyrektywy 87/102 stanowi, że umowy kredytu zawierane są na piśmie i ta zawarta na piśmie umowa zawiera określenie RRSO oraz warunków, na jakich ta ostatnia może zostać zmieniona. Artykuł 1a tej dyrektywy określa szczegółowy sposób obliczania RRSO i wyjaśnia w swym ust. 4 lit. a), że ta ostatnia jest obliczana „z chwilą zawierania umowy kredytowej" (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Cofinoga, pkt 23).

70 To poinformowanie konsumenta o łącznym koszcie kredytu w postaci stopy obliczanej za pomocą swoistej formuły matematycznej jest więc niezmiernie istotne. Z jednej strony ta informacja, która zgodnie z art. 3 dyrektywy 87/102 winna być podana do wiadomości już na etapie reklamy, przyczynia się do zwiększenia przejrzystości rynku ze względu na to, że umożliwia temu konsumentowi porównanie ofert kredytów. Z drugiej strony ta informacja umożliwia klientowi dokonanie oceny zakresu ciążącego na nim zobowiązania (ww. wyrok w sprawie Cofinoga, pkt 26).

71 W sytuacji takiej, jak ta rozpatrywana przez sąd krajowy w niniejszej sprawie, brak zawarcia w badanej umowie kredytu konsumenckiego RRSO – a które to zawarcie jest niezmiernie istotne z punktu widzenia dyrektywy 87/102 – może stanowić decydujący element przeprowadzanej przez sąd krajowy analizy kwestii tego, czy zawarty w umowie pożyczki warunek dotyczący jej kosztu, który nie zawiera RSSO, jest wyrażony prostym i zrozumiałym językiem w rozumieniu art. 4 dyrektywy 93/13.

72 Jeśli sytuacja taka nie zachodzi, sąd krajowy ma prawo dokonać oceny nieuczciwego charakteru takiego warunku umownego w rozumieniu art. 3 dyrektywy 93/13. Jeśli nawet bowiem ten warunek umowny może być analizowany jako objęty przewidzianym w tym przepisie wyłączeniem, przypomnieć należy, że warunki, o których mowa w art. 4 ust. 2 tej dyrektywy, choć objęte są dziedziną w niej uregulowaną, nie podlegają ocenie ich nieuczciwego charakteru wyłącznie w przypadku, gdy właściwy sąd krajowy na podstawie przeprowadzonego na potrzeby danego przypadku badania indywidualnego uzna, że zostały one sformułowane przez przedsiębiorcę prostym i zrozumiałym językiem (zob. wyrok z dnia 3 czerwca 2010 r. w sprawie C-484/08 Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, Zb.Orz. s. I-4785, pkt 32).

73 W sprawie rozpatrywanej przez sąd krajowy badanie zawartego w umowie pożyczki nieuczciwego warunku niezawierającego RRSO może zatem zostać przeprowadzone z punktu widzenia dyrektywy 93/13 i w tym względzie, jak stwierdzone zostało w pkt 53 niniejszego postanowienia, sąd krajowy ma prawo do przeprowadzenia oceny takiego warunku umownego z urzędu. W takiej sytuacji, jak zostało to przypomniane w pkt 60 niniejszego postanowienia, do sądu krajowego należy ustalenie, czy

przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności towarzyszących zawarciu rozpatrywanej przezeń umowy brak zawarcia RRSO w składającym się na umowę kredytu danym warunku dotyczącym kosztu tego kredytu może nadawać temu warunkowi nieuczciwy charakter w rozumieniu art. 3 i 4 dyrektywy 93/13.

74 Z informacji dostarczonych przez sąd odsyłający wynika jednak, że, zgodnie z art. 4 ustawy nr 258/2001, stanowiącej transpozycję dyrektywy 87/102, umowa kredytu konsumenckiego powinna zawierać RRSO, a jeśli nie ma to miejsca – kredyt uważa się za bezpłatny.

75 Artykuł 14 tej dyrektywy nakazuje zaś państwom członkowskim zapewnienie, aby umowy kredytu nie ustanawiały, ze szkodą dla konsumenta, odstępstwa od przepisów prawa krajowego przyjętych w wykonaniu tej dyrektywy lub z nią zgodnych.

76 Dlatego też, w okolicznościach takich jak te rozpatrywane przez sąd krajowy, bez konieczności przeprowadzania z punktu widzenia dyrektywy 93/13 badania nieuczciwego charakteru warunku umownego niezawierającego RRSO, wykładni dyrektywy 87/102 należy dokonywać w ten sposób, iż pozwala ona sądowi krajowemu na zastosowanie z urzędu przepisów transponujących do prawa krajowego art. 4 tej ostatniej dyrektywy i stanowiących, że brak zawarcia RRSO w umowie kredytu konsumenckiego skutkuje tym, iż kredyt ten jest uważany za bezpłatny (zob. analogicznie, w odniesieniu do art. 11 ust. 2 dyrektywy 87/102, ww. wyrok w sprawie Rampion i Godard, pkt 69).

77 Na pytanie pierwsze należy zatem udzielić odpowiedzi, że w okolicznościach takich, jak te rozpatrywane przez sąd krajowy w niniejszej sprawie, brak zawarcia w badanej umowie kredytu konsumenckiego RRSO – a które to zawarcie jest niezmiernie istotne z punktu widzenia dyrektywy 87/102 – może stanowić decydujący element

przeprowadzanej przez sąd krajowy analizy kwestii tego, czy zawarty w umowie kredytu warunek dotyczący jego kosztu, który nie zawiera RSSO, jest wyrażony prostym i zrozumiałym językiem w rozumieniu art. 4 dyrektywy 93/13. Jeśli sytuacja taka nie zachodzi, sąd krajowy ma prawo, także z urzędu, dokonać oceny, czy przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności towarzyszących zawarciu tej umowy brak zawarcia RRSO w składającym się na tę umowę kredytu warunku dotyczącym jego kosztu może nadawać temu warunkowi nieuczciwy charakter w rozumieniu art. 3 i 4 dyrektywy 93/13. Mimo to, bez względu na istniejącą możliwość przeprowadzenia oceny tej umowy z punktu widzenia dyrektywy 93/13, wykładni dyrektywy 87/102 należy dokonywać w ten sposób, iż pozwala ona sądowi krajowemu na zastosowanie z urzędu przepisów transponujących do prawa krajowego art. 4 tej ostatniej dyrektywy i stanowiących, że brak zawarcia RRSO w umowie kredytu konsumenckiego skutkuje tym, iż kredyt ten jest uważany za bezpłatny.

W przedmiocie pytania trzeciego

78 Zadając to pytanie, sąd odsyłający podnosi kwestię, czy, w okolicznościach takich, jak te rozpatrywane przez sąd krajowy w niniejszej sprawie i w przypadku, w którym doszedł on do wniosku, że doszło do naruszenia przepisów dyrektyw 87/102 i 93/13, ma on, na podstawie przepisów Unii dotyczących ochrony konsumentów, prawo zawiesić lub ograniczyć wykonanie prawomocnego orzeczenia sądu polubownego wydanego na podstawie zawartego w umowie pożyczki zapisu na sąd polubowny.

79 Należy przypomnieć, że w ramach art. 267 TFUE Trybunał nie jest uprawniony do stosowania przepisów Unii w określonym przypadku, lecz wyłącznie do orzekania w kwestii wykładni traktatu oraz aktów przyjętych przez instytucje Unii (wyrok

z dnia 6 października 2005 r. w sprawie C-291/03 MyTravel, Zb.Orz. s. I-8477, pkt 43 i przytoczone tam orzecznictwo).

80 Zadając zaś niniejsze pytanie sąd odsyłający zwraca się do Trybunału o danie mu wskazówki, czy, w okolicznościach takich jak te rozpatrywane przez sąd krajowy w niniejszej sprawie, uwzględniając odpowiedzi udzielone przez Trybunał na pierwsze i drugie pytanie, może on, w zastosowaniu prawa Unii i prawa krajowego, ograniczyć wykonanie rozpatrywanego przezeń prawomocnego orzeczenia sądu polubownego jedynie do pozostałej kwoty należnej z tytułu kredytu konsumenckiego.

81 Ze względu na to, że udzielenie przez Trybunał odpowiedzi na tego rodzaju pytanie pociąga za sobą konieczność wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie konkretnego zastosowania w odniesieniu do okoliczności faktycznych danego przypadku norm prawnych, których wykładnia została przeprowadzona w ramach udzielania odpowiedzi na dwa pierwsze pytania, oraz ze względu na to, że w każdym razie sąd odsyłający dysponuje, dzięki odpowiedziom udzielonym na te pytania, wszystkimi elementami wykładni koniecznymi do rozstrzygnięcia zawisłego przed nim sporu, nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na to pytanie.

W przedmiocie kosztów

82 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (ósma izba) orzeka, co następuje:

1) **Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich nakazuje sądowi krajowemu, rozpatrującemu wniosek o przeprowadzenie egzekucji na podstawie mającego powagę rzeczy osądzonej orzeczenia wydanego przez sąd polubowny zaocznie bez udziału konsumenta, uwzględnienie, także z urzędu, nieuczciwego charakteru kary przewidzianej w umowie kredytu zawartej przez kredytodawcę z konsumentem i zastosowanej w tym orzeczeniu, jeżeli ten sąd krajowy posiada konieczne w tym względzie informacje o stanie prawnym i faktycznym oraz jeżeli zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi taka ocena może być przezeń dokonana w podobnych postępowaniach prowadzonych na podstawie prawa krajowego.**

2) **Do danego sądu krajowego należy ustalenie, czy zawarty w umowie kredytu warunek taki, jak ten rozpatrywany przezeń i przewidujący, zgodnie z ustaleniami dokonanymi przez ten sąd, nałożenie na tego konsumenta nieproporcjonalnie wysokiej kary, należy, uwzględniając wszelkie okoliczności towarzyszące zawarciu tej umowy, uznać za nieuczciwy w rozumieniu art. 3 i 4 dyrektywy 93/13. Jeśli ma to miejsce, do tego sądu należy wyciągnięcie wszelkich wynikających z tego zgodnie z prawem krajowym konsekwencji w celu zapewnienia, by warunek ten nie był wiążący dla konsumenta.**

3) **W okolicznościach takich, jak te rozpatrywane przez sąd krajowy, brak zawarcia w badanej umowie kredytu konsumenckiego rocznej rzeczywistej stopy oprocentowania – a które to zawarcie jest niezmiernie istotne z punktu widzenia dyrektywy 87/102/EWG z dnia 22 grudnia 1986 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących kredytu konsumenckiego zmienionej dyrektywą**

Parlamentu Europejskiego i Rady 98/7/WE z dnia 16 lutego 1998 r. – może stanowić decydujący element przeprowadzanej przez sąd krajowy analizy kwestii tego, czy zawarty w umowie kredytu warunek dotyczący jego kosztu, który nie zawiera rocznej rzeczywistej stopy oprocentowania, jest wyrażony prostym i zrozumiałym językiem w rozumieniu art. 4 dyrektywy 93/13. Jeśli sytuacja taka nie zachodzi, sąd krajowy ma prawo, także z urzędu, dokonać oceny, czy przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności towarzyszących zawarciu tej umowy, brak zawarcia rocznej rzeczywistej stopy oprocentowania w składającym się na tę umowę kredytu warunku dotyczącym jego kosztu może nadawać temu warunkowi nieuczciwy charakter w rozumieniu art. 3 i 4 dyrektywy 93/13. Mimo to, bez względu na istniejącą możliwość przeprowadzenia oceny tej umowy z punktu widzenia dyrektywy 93/13, wykładni dyrektywy 87/102 należy dokonywać w ten sposób, iż pozwala ona sądowi krajowemu na zastosowanie z urzędu przepisów transponujących do prawa krajowego art. 4 tej ostatniej dyrektywy i stanowiących, że brak zawarcia rocznej rzeczywistej stopy oprocentowania w umowie kredytu konsumenckiego skutkuje tym, iż kredyt ten jest uważany za bezpłatny.

Podpisy